

מפתח

9	יהודה ליב חיטריק.
11	יהודה ליב סלאנים.
14	יהושע אליהו מהארקי
22	יהושע אליהו מקאדזין
23	יהושע האראדנער
24	יהושע ליפקין מטאלטצין
25	יואל איטקין
27	יואל חייקין
29	יוסף אשכנזי
38	יוסף דוד נימויטין
39	יוסף חייט
40	יוסף מרדכי המשרת.
45	יוסף קוגל מפליעשצעניץ.
51	יוסף שאול בן אברהם.
52	יוסף תומארקין
64	יחזקאל יאנעווער.
67	יחזקאל סירקין
68	יעקב סאלצאווסקי.
73	יעקב משה
74	יצחק הכהן כהנמאן מסאסניצע
76	יצחק חיים דובער ווילענסקי.
98	יצחק יפה מדיסנא
104	יצחק ציוני

113. יצחק ראווער מהאמיל
114. יצחק רובאשאוו
118. יצחק שוועבעל (איציקל זאלקאווער)
124. יקותיאל דייטש מדאָקשיץ
135. יקותיאל זלמן לנדא
142. יקותיאל אייזיק בר' צבי כ"ץ הכהן (מלמד)
146. ירוחם פישל מיאנאוויטש
148. ירמיה מהאמיל
150. יששכר בער סגל הורוויץ
154. ישעיה הלוי הורביץ מבייעשינקאוויץ
155. ישעיה עטין
158. ישראל מפאָלצק
159. ישראל איסר זרחי ובניו: שניאור זלמן ליב, יוסף, יצחק יונה וצבי הירש
163. ישראל בער מוועליז
166. ישראל שרגא חייקין
171. ישראל משה
172. לוי דובער מדאגדע
173. לוי יצחק סלאנים
175. ליב מאנעסזאן
176. מאיר דער שרייבער
178. מאיר פאהארער (יעקבסאן)
179. מיכאל בלינער מנעוול
197. מנחם בר' זאב מבעשינקאוויטש
198. מנחם מענדל יצחק ליאזנאו
204. מנחם נחום יצחק אייזיק חאנין
207. מנחם נחום טובי' מפיראטין
211. מנחם נחום בר' יצחק מהאראדישץ
212. מנחם נחום מטשיצערסק

215	מנחם נחום גלאטמאן מטשערניגאוו.
219	מנחם צבי הירש מראמען
223	מרדכי זיסקינד לנדא מקורעניץ
228	מרדכי חפץ מדיסנא.
234	מרדכי יואל הלוי דוכמאן
246	מרדכי יצחק גינזבורג.
247	משה אליהו מוויטעבסק
248	משה דובער לוריא מוועליז.
251	משה ישראל דאָנין מדריססא
252	משה הכפרי
253	משה ליב מווידז
253	משה צבי נאה
255	משה שמערלינג.
257	משה שערמאן
258	חיים משולם שניאור זלמן ניימארק
287	נחמיה זלמן משווינציאן
291	נפתלי הירץ קלאצקין.
293	נתן המלמד ממאסקווא
296	עוזר ריווקין
296	פסח קופער.
299	צבי הירש מדובראוונא
300	צבי הירש משווענציאן
302	צבי הירש פאליק
303	צבי הירש - שו"ב.
304	צדוק ניחאמקין מהאָמיל.
305	צמח דוד מלוזין
307	רפאל נחמן מנאָווע־אלעקסאנדאָרסקי
308	שבתי דון יחיא.

311. שלום הומענער (ר' שלום ר' הלל'ס)
317. שלום המוהל מפאריטש
319. שלמה הקדר לעבעדעוו מפאָלצק
320. שלמה זלמן פאפיערין
323. שלמה זלמן קליאַנסקי
327. שלמה משה מקיידאן
331. שלמה פאָליאַקאָוו
332. שמואל בצלאל שעפּטיל
343. שמואל ברוך מווארשא
345. שמואל הורביץ (מאָזינקער)
350. שמואל מאיליע
351. שמואל סג"ל, מו"צ דקהילת ראָהאַטשאָוו
359. שמואל פנחס לעווין מהאמליא
362. שמואל קרוגליאק
363. שמעון בן בנימין מהאראדישץ
364. שמשון המלמד
368. שניאור זלמן הלוי
372. שניאור זלמן חייקין
374. שניאור זלמן פראַדקין מפאָלצק (ה'תורת חסד')
393. שניאור זלמן שמאָטקין
400. שניאור חנוך העניך עטין
402. שניאור צבי סג"ל
403. הוספה: רשימת חסידי ה'צמח צדק' תושבי העיירה שצעדרין

יהודה ליב חיטריק

אודותיו

החסיד ר' יהודה ליב, נולד לר' זאב וואלף וזוגתו עלקיא בשנת תקל"ה (או סוף קיץ תקל"ד) בסענע שבפלך מאהליב¹. והיה מחסידי אדמו"ר הזקן ואדמו"ר האמצעי ואדמו"ר ה'צמח צדק'.

ושלושת החתומים האחרונים על התיקונים החדשים שנעשו באסיפה רבה בלאזני בכ"ז אדר ראשון תקנ"ו, נוסף על התיקונים הישנים של ה"תקנות דליאזנא" הם: משה כץ מסענע, יהודה ליב מהנ"ל [הוא החסיד הנ"ל: ר' יהודה ליב בר' זאב וואלף מסענע], משה מהנ"ל².

[העיר סענע היא צפונית מערבית לארשע, ודרומית מערבית לוויטעבסק, ועובר בה הנהר סעמיירעציי, הנופל בנהר אולא, ומשם נשפך לנהר דווינא.

כשנוסעים ברכבת לסענא דרך אַרשע, נוסעים עד תחנת באַגושעווסק שבין אַרשע לוויטעבסק, ומבאָגושעווסק נוסעים ב"דילישאנס", היינו עגלה גדולה שיש בתוכה ספסלים, עם "בויד", היינו מכסה להגן ממטר ושלג ורוח, ושני סוסים רתומים לה.

בשנת ה'תר"ס היו בעיר חמשת אלפים בתים, וארבעה בתי כנסת]

עוד לפני שיצאה מלכות רוסיא עם גזירה שכל היהודים צריכים לאמץ להם שם משפחה, היו קוראים הגוים את ר' יהודה ליב בשם "חיטריק" (שמשמעו ברוסית: פיקח, ממולח), כי עסקיו היו עם גוים, והיה תלמיד־חכם ובקי בכמה לשונות, וכתבן גדול.

1. ע"פ שמות האנשים דק"ק חב"ד הי"ו היושבים בעיה"ק חברון ת"ו אשכנזים הי"ו כאשר נעשה בשנת ה'תקצ"ט ליצירה (ע"פ בקשת השר משה מאנטעפיורי) בחודש תמוז: "ר' ליב סעניר, מקום מולדתו: סענא, שני חיו 64, עת בואו לאה"ק: תקפ"א, מעשיו ומלאכתו: תורה ועבודה".

שם האבא נתפרש בחתימותיו של ר' יהודה ליב סעניר, על כתבי השד"רות של הכולל: 'יהודא ליב בא"א מו"ה זאב וואלף זלה"ה נאמן מעיה"ק חברון תוב"ב [תיבנה ותכונן במהרה בימינו]", ושם האמא נתפרש בחתימתו על המכתב חסידי חב"ד בחברון מיום ג' י"ד כסלו תקצ"א לכ"ק אדמו"ר הצ"צ, ולהרח"א בן אדה"ז, ולר' מנחם נחום בן אדמו"ר האמצעי: "יהודה ליב בן עלקיא סענר, ממונה".

2. נדפס באגרות קודש כ"ק אדמו"ר הזקן, מהדורת תש"מ, אגרת לא. ומהדורת תשע"ב, אגרת נ (עמ' קעח).

הריחיים והנהרות והיערים שסביבות סענא, היו שייכים לאדון עשיר גדול, ור' יהודה ליב שכר אותם מהפריץ.

בשנת תקפ"א עלה לצפת שבארץ הקודש, ביחד עם זוגתו (ובנו ר' אברהם דוב שנולד בשנת תקנ"ז), ותוך זמן קצר עברו לחברון; והשאיר את כל המסחר של הריחיים והנהרות והיערים לבנים שנשארו בסענא, ועד השתלטות הקאמוניסטים עסקו הנכדים והנינים בריחיים והנהרות והיערות.³

במכתבו של ר' משה מייזליש מז' שבט תקפ"ג לר' שלמה פ"ח, כותב:

קיבלתי תכריך אגרות מיד הרב ר' ישראל אשר המה נכתבים מן הרבני מ' ליב מסענע, המכונה חיטריק, הדר כהיום בחברון ת"ו, וכשהיה פה צפת ת"ו כתב כל האגרות והניח בידי למסור לרב ישראל הנ"ל. אמנם מסיבה באו כל האגרות ליד הרב מסקעליט [ר' גרשון מרגליות, ראש כולל החסידים בצפת] ולקח מן התכריך כמה אגרות ועיכב בידו, והמותר נתן בידי, ומסרתי אותם ליד הרב ר' ישראל. אמנם יודע אני שאגרת אחת מה שכתב ר' ליב הנ"ל להאשכנזים אשר בסטמבול שיקבלו את התכריך כתבים ושישלחו לחוץ כפי המדובר שהיה לו עמהם בהיותו שמה בסטמבול, זה האגרת לא החזיר לי הרב [מסקעליט, ר' גרשון מרגליות], בכך לא ידעו האנשים הנ"ל כלל מה לעשות בהם, וגם אתה לא תדע מה תעשה בהם.

ואני כתבתי לר' ליב לחברון שיכתוב אגרת אחרת לשני האשכנזים הנ"ל, אמנם לא ידעתי אם כתב, ואם בא לירושלים...⁴

ר' יהודה ליב חיטריק היה ממונה של 'כולל חב"ד' בחברון, ונפטר בן ע"ט שנה⁵ בשבת קודש כ"ב שבט תרט"ו.⁶

3. רשימות דברים מאת ר' יהודה חיטריק, מהדורת תשס"ט עמ' 312-313: "משפחת חיטריק לדורותיה".

4. נדפס בתולדות חב"ד בארץ הקודש, עמ' נא (צילום האגרת, נדפס שם עמ' נ).

5. רשימת דברים שם עמ' 314.

6. על פי הרשום בפנקס חברה קדישא של חברון תרי"ב-תרנ"ח (שבסוף פנקס דחברה ביקור חולים של חברון) [צילום נמסר ע"י עו"ד אביבה נאמן לארכיון אגו"ח, ומספרו שם: 2331]: "ה"ר ליב סענר נפטר בש"ק כ"ב שבט תרט"ו".

יהודה ליב סלאנים

אודותיו

החסיד ר' יהודה ליב סלאנים, נולד בליובאוויטש בשנת תקצ"ב לר' יעקב כולי [בן ר' משה שלמה זלמן (רויזעס)] סלאנים, וזוגתו הרבנית הצדקנית מנוחה רחל בת כ"ק אדמו"ר האמצעי.

בשנת תר"ד עלו החסיד ר' יעקב כולי סלונים והרבנית מנוחה רחל עם שלושה בניהם ובתם הקטנה, לארץ הקודש; ובשנת תר"ה חגג יהודה ליב את ה'בר מצוה' שלו באניה (הנסיעה ארכה כתשעה חודשים)⁷.

ר' יהודה ליב היה מגדולי חסידי כ"ק אדמו"ר ה'צמח צדק' ו'בעל תפילה' בהיכלו בימים הנוראים⁸.

ר' יהודה ליב ביקר פעמים רבות בליובאוויטש, והרבי קירבו במאוד.

בהיותו בפעם הראשונה אצל כ"ק אדמו"ר בעל ה'צמח צדק' בימים הנוראים, היה עוד אברך כבן שמונה-עשרה שנה. רבינו בעל ה'צמח צדק' כיבדו להתפלל מוסף ביום ראש-השנה בתור שליח-ציבור. ר' יהודה ליב, מחמת גילו הצעיר, עמד והיסס ולא מצא עוז בנפשו להיות שליח-ציבור ביום הדין אצל בעל ה'צמח צדק'; כאשר כ"ק אדמו"ר בעל ה'צמח צדק' הרגיש בדבר, נתן לו מיד את הקיטל וזירזו לגשת אל עמוד התפילה. ר' יהודה ליב התעודד והתפלל בנעימות רבה שהפליאה את שומעיו. מאותה שנה היה רגיל להיות שליח-ציבור בימים הנוראים, עד ימיו האחרונים. תפילותיו הנעימות עד להפליא חדרו אל לבות המתפללים ועוררו אצלם התרגשות והתפעלות. הוא היה שר ניגוני רבינו הזקן בהשתפכות הנפש⁹.

7. ספר הצאצאים, עמ' 161. ספר חברון, עמ' 69-70.

8. ספר הצאצאים, שם.

9. בהקשר לכך, מובא (ספר הצאצאים, עמ' 162): "כשהיה ר' יהודה ליב סלונים בחו"ל בביקורו בליובאוויטש הזדמן לו להיות בפולין וביקר אצל שאר-בשרו, הגאון רבי אליהו חיים מייזלס זצ"ל (הוא היה ידוע ברוב פזרנותו. וכששאלוהו, והרי אמרו חכמים "המבזבז אל יבזבו יותר מחומש", ענה שלכפרה מותר, ומאחר שנכשל פעם אחת ונתן יותר מחומש, נמצא שתמיד חייב לתקן את חטאו - הבזבו הקודם...) רבה של לאדזש (שהיה בן בתו של רבי אליעזר מגרייבוא, אביו זקנו של הרי"ל סלונים). רבי אליהו חיים קיבלו בסבר פנים יפות, ובפרידתו ליווהו עד לתחנת הרכבת, כשעלה רבי יהודה ליב נ"ע לרכבת, הכניס ידיו לכיסו ומצא שם סכום כסף בשיעור של חמש מאות רובל...".

ובמפקד מונטיפיורי משנת תרט"ז, כתבו ממוני 'כולל חב"ד' דחברון: 'אין לנו חזן קבוע, ובימים נוראים מתפלל הרב ר' שמעון מנשה והרב ר' יעקב ובנו ר' ליב סלאנים'. ר' יעקב (שעמד בראש החברא קדישא, ובראש חברת גמ"ח) נפטר ביום ב' כ"ב טבת תרי"ז¹⁰.

אחת מנסיעותיו לליובאוויטש היתה אחרי הסתלקות כ"ק אדמו"ר ה'צמח צדק', כדי לסדר את המשך תמיכת הכולל ע"י בניו הקדושים. אתו שלח אליהם הראשון לציון ר' חיים דוד חזן, אגרת מיוחדת שכתב בכ"ה שבט תרכ"ז:

"הן ידעתי באר היטב מי ומי תכן יסוד 'כולל חב"ד' באדמת הקודש הלא ע"י אבותם הק' נתייסדו קהילות חב"ד בעיה"ק חברון תובכ"א וירושלים ת"ו... והן עתה בהלקח ארון האלקים ואין מנחם משיב נפש, קול בוכים נשמעה במקהלות חב"ד על אבדן סגולתם, ויתאבלו במר נפשם כי גם עוזר גם תומך אין להם... אכן תהי' נחמת כל שרידי ה' אשר הלכו לאורו כי גם בניו עדי עד ישבו לכסא, ויקבלו עליהם עול עבודת הקודש כאשר הי' באמנה את אביהם זצוקללה"ה. ועל פתגם דנא באתי להמליץ טוב בעד אנשי חב"ד היושבים בשתי ערי הקודש, כבודם הרמה ישימו נא עין חמלה על נוטרי כרם ה'.

אנכי הרואה כי בהעדר השגחתם, רעה גדולה חלילה נשקפה על אחב"י מקהילות חב"ד כאשר יהיו כצאן בלא רועה. ובאמת מה נהדר הי' 'כולל חב"ד' כלילת יופי מני אז עד היום. אי לזאת חזקו ידיכם אחים אהובים ומעשי אבות יעשו בנים, כמו שאמר הכתוב תחת אבותיך יהיו בניך... ויותר ממה שגיליתי לפניכם, יודע להם קושט אמרי אמת ע"י ידידי הרב המופלג בתורה ויראה מוהר"ר יהודא ליב סלאנים נ"י אליו תשמעון ויטכסו עצה יחד לתקן הנהגת ה'כולל' באופנים טובים ומועילים. יהי' ה' עמכם כאשר הי' עם אבותיכם, ויכין כסא כבודם עדי עד"¹¹.

ר' יהודה ליב היה תלמיד-חכם אציל רוח, כלול בהדרו, אהוב למעלה ונחמד למטה, חסיד נלהב ונפשו פתוחה וערה לכל דבר טוב, עיניו העמוקות הפיקו חכמה ותבונה.

כל ימיו החזיק בביתו בית-כנסת קבוע לכבוד אמו הרבנית מנוחה רחל שהתגוררה אצלו. בבית הכנסת החזיקה משפחתם גם אחר פטירתו (גם מקוה היה בביתם).

ובי"ד אייר תרל"ב חתם על הסכם מפורט עם שאר כוללות האשכנזים (פרושים,

10. תולדות חב"ד בארץ הקודש, עמ' עח. תאריך פטירת הרה"ח ר' יעקב סלאנים ע"פ צילום המצבה (שנדפס בעבד מלך' עמ' 25) [ועל-פיזוה צריך לתקן את תאריך הפטירה, בתולדות חב"ד בארץ הקודש, שם].

11. יגדיל תורה נ. י. חוב' סו, עמ' שטו.

וחסידים וואהלין) מטעם 'כולל חב"ד' יחד עם אחיו ר' לוי יצחק, ור' שניאור זלמן שנולד בשנת תק"צ לר' משה צבי הירש בר' מיכאל (והרבנית רחל (בת הרב משה, בן אדה"ז)) פונדאמינסקי (ועלה עם הוריו לחברון שבארץ הקודש בשנת תר"ג) והרב שמעון מנשה חייקין שכבר ביום ה' י"ט תמוז תרכ"ח חתמו על הסכם בין כל כוללות האשכנזים בארץ הקודש (פרושים, חסידים וואלין, וחב"ד) בקשר לגיוס כספים ברוסיה ובסיביר מטעם 'כולל חב"ד'¹².

כמו־כן במפקד מאנטיפיורי משנת תרל"ה, ב'כולל חב"ד' דחברון נזכרו אחרי הרב הגדול מו"ה שמעון מנשה: 'הרב ר' ליב סלאנים מנהיג הכולל, ה"ר לוי יצחק סלאנים מנהיג הכולל, הרב ר' זלמן פונדאמינסקי מנהיג הכולל'¹³.

נסיעתו האחרונה של ר' יהודה ליב לליובאוויטש בשנת תרמ"ה יחד עם אחיו ר' מרדכי דובער, נזכרת במכתב שכתב כ"ק אדמו"ר הרש"ב בפאריז ביום ה' כ"ה אדר תרמ"ה ל'כבוד דודתי הרבנית הצדקנית בת קדושי־עליון כו' מרת מנוחה רחל תי', ושולם בנה הרב המפורסם לשבח, וו"ח בנם של קדושי־עליון כו' מו"ה לוי יצחק שי'...: "מבניה ואחיו שארי־בשרי הר' יהודה ליב שי' והר' מרדכי דובער שי' [קבלתי] פ"ש מליובאוויטש לפני איזה שבועות אחדים, בטח מקבלים מהם מכתבים, על חג הפסח מסתמא יהיו בליובאוויטש"¹⁴.

ר' יהודה ליב, היה חתן לבית הרה"ק ר' יחיאל מיכל מזלאטשוב זצ"ל והרה"ק ר' זאב מטשערנא־אוסטרהא.

בספ' ימיו חלה, ובא לטבריה בכדי להתרפא, נסתלק שם ביום כ"ז תמוז תרנ"ג ושם מנוחתו כבוד.

לפני פטירתו ביקש מהנוכחים שהיו מסלתה ומשמנה של חסידי טבריה בימים ההם לנגן ניגון, והוא הוציא נשמתו בשעת הניגון¹⁵.

12. ההסכם משנת תרכ"ח, נדפס בתולדות חב"ד בארץ הקודש, עמ' רנח"רנט, וההסכם משנת תרל"ב, שם עמ' רס.

13. צילום מחלק העליון של עמוד הראשון של רשימת כולל חב"ד בחברון במפקד תרל"ה, נדפס בתולדות חב"ד בארץ הקודש, עמ' פא.

14. נדפס באגרות קודש כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב, ח"א עמ' ה (אגרת ד).

15. ספר הצאצאים, עמ' 162 [ושם מסופר: "כמה ימים לפני פטירתו, טייל ליד ים הכנרת, ופתאום שאל אם מטבילים את הנפטרים בכנרת, ואמרו לו שלא. לשאלתו, מדוע, אמרו לו שמחלקת הבריאות אינה מרשה, על כך נענה ואמר: אני במקומכם לא הייתי נרתע והייתי טובל. הנוכחים חשבו שזוהי שיחה רגילה ופשוטה, אולם עם פטירתו של הרב יהודה ליב סלאנים נ"ע, נזכרו

בשנת תשנ"ב - במלאות מאה שנה לפטירתו - הוקמה מצבתו בטבריה, בהסכמתו ובברכתו של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו¹⁶.
 אשתו - הרבנית מרת רעכיל, בת הרה"צ ר' אליעזר שבתי, בהר' פנחס ז"ל מטבריה¹⁷.

יהושע אליהו מהארקי

תולדותיו

החסיד הרב יהושע אליהו בן ר' יוסף, היה מן החסידים החשובים של כ"ק אדמו"ר האמצעי ושל כ"ק אדמו"ר ה'צמח צדק'.
 בתקופת נשיאותו של כ"ק אדמו"ר האמצעי וט"ו שנים ראשונות של נשיאות כ"ק אדמו"ר ה'צ"צ, היה ר' יהושע אלי' שו"ב במאנאסטרישצינע.
 והגיע לידינו אגרת בכת"י סופר, וראשה ותחילתה בגוכי"ק כ"ק אדמו"ר האמצעי¹⁸, שנשלחה:
 לאנ"ש דק' קריטשוב, ודק' מאנאסטרישצינע נ"י
 הנה אנ"ש דוויטעפסק כתבו אלי על דבר ה"ה המופ' מו' יהושע אלי' השו"ב המקבל רפואות שם, שבישועות ה' יש פתח תקוה להעלות ארוכה למחלתו בקבלת רפואות עוד משך כמה חדשים לפי דברי הדוקטורים, והוא דל וכו'.

בשיחה זו, והחלו להבין את כוונתו וטבלוהו בכנרת. באותה שעה עמד שוטר טורקי, ראה ושתק. אחר כך ניסו החברה'קדישא להמשיך בטבילת מתים בים הכנרת, ולא נתן...".
 16. עיתון כפר חב"ד, גליון 529, עמ' 42.
 17. אביה הביא אותה לארץ הקודש בהיותה ילדה קטנה, היא מיוחסת בת קדושים. והיתה חכמה ומהוללת בפי כל - נפטרה כ"ט אדר תרס"ב (ספר סלונים, עמ' 69-70).
 18. נדפסה באגרות קודש כ"ק אדמו"ר האמצעי; מהדורת תש"מ אגרת מג, ובמהדורת תשע"ג עמ' רעג, אגרת עב (ובמגדל עז, עמ' תקפו). צילום האגרת בכת"י סופר ותחילתה וסופה בגוכי"ק כ"ק אדמו"ר האמצעי, נדפס באגרות קודש כ"ק אדמו"ר האמצעי, מהדורת תשע"ג, עמ' ערב.

על כן מליצתי ובקשתי כפולה מאתכם, לעורר רח"ר [רחמים רבים] על נפשו היקרה ותברכו על המוגמר, להתנדב עליו שנית נדבות הגונות לגמור המצוה רבה, קיום נפש אחת מישראל ממש נא ונא, וכל המרחם מרחמים עליו כו'.

ד' אה' המבקש חסד אמת

דובער בא"א מו"ר ז"ל.

ובכתב יד חסיד הצ"צ כתוב: ר' יהושע אלי' מ"ץ אמר על ר' נטע ממאניסטרטשע, אשר אחר הסתלקות [אדמו"ר ה]אמצעי נסע להרב דכעת [הצ"צ], ופעם ראשונה ופעם ב' אמר אשר אין שום דבר חדש בתורתו, ועם כל זה נסע פעם ושתים ושלש פעמים בשנה כדרכו לפני אדמו"ר האמצעי. אח"כ במשך שלש שנים, אמר: יש לי רב ת"ל ושומע אני דברים חדשים.

ושאל רז"פ¹⁹ מאת ר' יהושע אלי' הנ"ל מדוע נסע עוד, מאחר שלא שמע ממנו דברים חדשים בפעם הראשונה והשניה, הלא לכאורה זה נראה כשקר! והשיב לו: עס שטייט דאך [=הרי כתוב]: לעולם יהא אדם תוכו כברו²⁰, און עס שטייט ניט [=ולא כתוב]: ברו כתוכו - א"כ נצרך מקודם להיות נאה בברו, ואח"כ בתוכו²¹.

בסוף שנת תר"ב (או תחילת שנת תר"ג) נפטר הרב יהושע בהרב מו"ה דובער פלאטקי²², מ"ץ דקהילת הארקי (בבילארוסיה, דרומית ללאדי וליובאוויטש, ומזרחית לקאפוסט), הנזכר בשו"ת 'צמח צדק' חאה"ע סימן פג בתחילתו: "בפסק הקצר של הרב המנוח מ' יהושע מ"צ דק"ק הארקע, הנכתב ביום ו' עש"ק בחודש ניסן תר"ב שמתיר להעגונה טעמא להינשא מבואר בזה"ל שהיא יושבת בעיגון זה קרוב לכ"ד שנים מבעלה משה בן ארי' ליב חייט...". [ושם סימן קפט "נידון הגט-פיטורין של אחיו של הרב מוה' יהושע מקהילת הארקי, שנכתב וניתן בקהילת חאסלאוויטש, והנה עתה הוציא הרב מ' יהושע הנ"ל לעז על הגט..."].

והרב יהושע אליהו בן ר' יוסף נתמנה לממלא מקומו ברבנות הארקי.

19. אולי הכוונה לר' זלמן פינסקער.

20. ראה יומא עב, ב.

21. נעתק במגדל עז עמ' רצג (ובשינויים קלים שם עמ' רלח, סיפור רא).

22. שם משפחתו של הרב נזכר בפנקס הארקי דף 170 ע"ב במכירת מקומות שבבית הכנסת - מקומות שאצל הבימה: 'מקום ראש של בימה נוכח אה"ק מצד צפון שייך להרבני מ' יהושע ב"ר דוב פלאטקי, וסילק עד פרוטה אחרונה'.

וכ"ק אדמו"ר הצ"צ כתב אגרת (כנראה בשנת תר"ג)²³:

בעזרה"י אור ליום ועש"ק ה' שבט

לכבוד אהו' ידידיי אנ"ש המופלגי' הוותיקי' ונגידי' דקהילת הארקי יצ"ו יעמדו על רוב ברכה ושלום נס"ו [נצח סלה ועד].

מליצתי ובקשתי עבור אהו' ידידי הרב המופלא הו"ח וכו' מו"ה יהושע אלי' המ"ץ דמחניכם, שנצרך לו בית דירה. ע"כ ישימו נא פנאי לזה לדרוש טובתו בלו"נ [בלב ונפש] שיהי' לו בית דירה טובה, נא ונא, ה' יברכם ויצו את הברכה במעש"י [במעשה ידיהם], ויקבלו החוה"ש מאדה"ש [החיים והשלום מאדון השלום].

אה' דו"ש מלו"נ [דורש שלומם מלב ונפש] מנחם

ובאגרת נוספת²⁴:

ב"ה יום ד' פ' בהעלותך

רוב שלום וברכה

אהו' ידידיי המופלגים הוותיקים ונגידי' אנשי קהילת הארקי יצ"ו, כולם יעמדו על הברכה והשלום.

אחד"ש, תיכון מליצתי עבור ידידנו המ"צ דמחניכם הטהור, ה"ה הרב המופלג הותיק וכו' מו"ה יהושע אלי' נ"י, שיתנהגו עמו בטוב לב שיסולק לו שכירותו הניתן לו מכם כמאז כן גם עתה,

ד' א"נ ד"ש מנחם.

בשנת תר"ח כשפרצה מחלת החולירע, השיב אדמו"ר הצ"צ לק' הארקי

להרב המפורסם חו"ב כו' מוהר"ר יהושע אלי' נ"י

מ"ץ וד"ץ דק' הנ"ל.

בחודש תמוז תר"ח על דבר התענית בתשעה באב:

"ע"ד התענית, לפי הנשמע מהדאקטורים שאומרים שהתענית קשה לזה, וכיון

23. צילום האגרת בגוכי"ק הצ"צ (הנמצאת באוסף שבדרון שבספריה הלאומית) נדפס במגדל עז עמ' תקפט, ובאגרות קודש כ"ק אדמו"ר הצ"צ מהדורת תשע"ג עמ' קא, ונדפס שם עמ' קב אגרת מג.

24. צילום האגרת בגוכי"ק הצ"צ (הנמצאת באוסף שבדרון שבספריה הלאומית) נדפס במגדל עז עמ' תקפט, ובאגרות קודש כ"ק אדמו"ר הצ"צ מהדורת תשע"ג עמ' קג, ונדפס שם עמ' קב'קה אגרת מד.

שהמחלה מסוכנת א"כ יש להתיר אפילו לבריא וכ"ש למי שהולך ברחוב, ואין להחמיר כלל כי החומרא - קולא היא בחשש סכנת נפשות, והרי כתיב "וחי בהם" ולא שיבוא אפילו לספק סכנה כמ"ש בדברי אדמו"ר נ"ע הל' שבת סי' שכ"ח...²⁵.

וכאשר נחלה ר' יהושע אליהו, כתב לכ"ק אדמו"ר הצ"צ: ... אשר מקדם הי'... סתום ונעצר מאוד, ומצד זה נתהווה לי כאבים גדולים בכל אברי הגוף אשר לא יכולתי לזוז ממקומי, ואח"ז נפתחה בשטף גדול עד אשר חמשה ימים לא נשאר בי שום כח והייתי בהתעלפות מאוד ממיעוט הדמים, והייתי במבוכה גדולה אם להתחיל ברפואות עם הדאקטער דפה, כי כאשר ידוע לכ"ק שהרבה רפואות קיבלתי מדאקטורים הגדולים, ויראתי אולי לא יבחון הדאקטער במיחושים אשר אצלי... וכאשר אנ"ש ראו שהדבר משונה מאד משארי פעמים ונתהויתי חולה גדול ר"ל, עצתם הי' בזריזות גדולה לקרוא לי הדאקטער, וב"ה הדאקטער בא לביתי ונתן כמה ריצעפטין, וב"ה שהועמד שטיפות הדם ונתחזקתי קצת...

לזאת בקשתי מכ"ק שיעורר ר"ר [=רחמים רבים] עלי, שישלח ה' ית' עזרו מקודש העליון ויחלימני ויקימני מערש דוי, וישלח רפואה שלימה בכל אברי הגוף. ובקשתי מאוד לחוס על נפשי ולמחול על כ"ק להשיבני ע"י מוכ"ז הניצב לפני כ"ק, אם לקבל עוד רפואות מהדאקטער, מצד שאיני מרגיש באברי הפנימי' שום תועלת, כי יראתי אולי אינו עומד הדאקטער בחלאת שלי על בורי'.

אלה דברי בקשת נענה עבדו המסתופף בצלו וסר למשמעתו
יהושע אלי' במ"ו יוסף נ"י מהארקי.

וכ"ק אדמו"ר הצ"צ השיב על גליון השאלה: אדרבה לכאורה הדאקטער שבעיר דירתו עדיף טפי מאסי' דרחיקא, כדאיתא בגמרא פ"ח דב"ק דפ"ה סע"א. ואף שיש לחלק דדאקטער שמפורסם שאני, וכבר ניסה מעל' והי' לו רפואה מהשי"ת על ידו, מ"מ כעת שא"א לו בענין אחר, ראוי לקבל ממנו בפרט כשהרבים מאנ"ש מסכימים על זה, ואולי יש בידו הרצעפטין של האינספקטור יוכל להראות לדאקטער דמתניכם, והשי"ת ישלח לו רפואה שלימה בתוך כו'²⁶.

25. נעתק בבוק 1331 מז, א סימן טו בכותרת: ז"ל אדמו"ר שיחי' (ומלמטה רשום: ע"ד התענית בתשעה באב תר"ח). נדפס בשו"ת צ"צ שער המילואים ח"א סימן י' (ובמהדורת תשנ"ד חאו"ח סימן קט), ובאגרות קודש כ"ק אדמו"ר הצ"צ מהדורת תשע"ג אגרת מ' [הוכתרת שנכתבה מעבר לדף, נעתקה בהערת כ"ק אדמו"ר ב'שער המילואים' שם].

26. נדפס באגרות קודש כ"ק אדמו"ר הצ"צ, מהדורת תשע"ג עמ' קה'קז, אגרת מה (והפקסימיליא מהשאלה בגוכ"י השואל והתשובה בגוכ"ק הצ"צ, נדפס שם עמ' קד).

בפינקס דקהילת הארקי [משנת תמ"ה ואילך] (הנמצא בספרייה הלאומית בירושלים בגודל פערטיל מספר 920) נמצאות כמה רשימות, פסקים ותקנות, שנכתבו או נחתמו על ידו²⁷.

[בשנת תק"ע גורשו היהודים דקהילת הארקי מהחנויות והשפייכלער דקהילה הנ"ל העומדים בשוק בראט הויז אשר היו מחזיקים בחזקת החנויות והשפייכלער. ויצא הקצף מאדון הגדול גראף שאלאהוב לעיוו איזואן, וגירש אותם מהחנויות והשפייכלער.

ובשנת תקע"ה כתבו תקנה שכל החזקות נשארות על עמדם.

ובשנת תקפ"א החזיר אותם האדון להחנויות.]

ביום ג' פרשת שמות, טו"ב טבת, תר"י, תיקן הרב יהושע אלי' בלא"א מ"ו יוסף נ"י שלא יורה שום בר ישראל היתר ליגע במה שמוכן לחברו בחזקת החנויות - נדפס ב'אהלי שם' גליון 4 עמ' יג"ד.

הרב יהושע אלי' רבה של הארקי, נפטר בשנת תרט"ו לערך.

חתנו ר' משולם זלמן ניימארק

הרב נפתלי הירש העניק סמיכה להרב משולם שניאור זלמן ניימארק, חתנו של הרב יהושע אלי', ובמענה על מכתב ראשי עם ועדת ישורון דק' הארקי כתב להם שראוי להם למנות את הרב ניימארק על מקום חותנו הרב יהושע אליהו ברבנות הארקי.

ביום א' ו' שבט תרט"ז כבר כיהן הרב משולם שניאור זלמן כמ"צ בהארקי, ושילמו לו שכירות ארבע רובל כסף לשבוע.

בק"ץ תרט"ז היו מערערים שרצו לצרף את ר' יצחק דובער בנו של הרב יהושע פלאטקין (שהיה רבה של הארקי עד שנת תר"ב) להרב משולם שניאור זלמן ניימארק (חתנו של הרב יהושע אליהו בר' יוסף), שיכהן לצדו בתור מ"ץ נוסף בהארקי.

ובחודש אלול תרט"ז נסע הרב נפתלי הירש עם הבעלי בתים החשובים דהארקע יחזקאל [ב"ר שאול] הכהן ונח ב"ר אברהם גינזבורג לליובאוויטש שם עשו פשרה בנידון רבנות הארקע בהסכמת בני כ"ק אדמו"ר הצ"צ: המהרי"ל והרחש"ז והמהרי"נ.

וביום א' י"ב אלול תרט"ז כתבו ר' נפתלי הירש ויחזקאל הכהן ונח ב"ר אברהם

27. קובץ השבעים ח"ב טאראנטא (שהוא גליון ע"א של קובץ הערות וביאורים טאראנטא, שיצא לאור לקראת ג' תמוז תש"פ) עמ' מח.

גינזבורג (המבוררים משני הצדדים בהארקי) בליובאוויטש את הפשרה לצרף את הרב מוהרר"י דובער בהרב מו"ה יהושע, על משך שלושה שנים מן יום דלמטה, וינתן לו שכירות א' רוכ"ס וחצי כל שבוע, ג"כ מקופת הקהל; ועכ"ז לא יוגרע חוק שכירות הקצוב להרב מורנו הרב [משולם] שניאור זלמן מן ארבעה רוכ"ס, כ"א חצי רוכ"ס, ושיתן לו הסך שלושה רוכ"ס וחצי בכל שבוע ג"כ מקופת הקהל לו ולחמותו אלמנת הרב המנוח מוהרר"י [=מורנו הרב ר' יהושע] אלי' ז"ל.

ומעבר לדף חתמו על פסק זה המהרי"ל והרחש"ז והמהרי"נ בני כ"ק אדמו"ר הצ"צ. ובאור ליום ב' ערב סוכות תרי"ז קיבלו על עצמם שני הצדדים בהארקי את הפסק. ביום ו' עש"ק כ"ז אלול תרכ"ו חתמו תושבי סטראדוב על כתב רבנותו של הרב ניימארק לשמש ברבנות סטראדוב "שיהי' לרב ומורה ודאין לעדת ישורון דמחנינו, על אופנים האלו: היינו שכירות קבועים יקבל סך שלש מאות רוכ"ס לשנה. היינו בכל ר"ח ור"ח יקבל חמשה ועשרים רוכ"ס; ושני מאות רובל לשנה יקבל בעד הישיבה דמחנינו, שיאמר שיעור קבוע לפני בני הישיבה ב' או ג' שעות בכל יום. ושאר הכנסות היינו מכירת חמץ ומכירת אתרוגים לבתי מדרשים, ורח"ש, יהי' לחצאין עם הה"ר המ"ץ מו"ה הלל נ"י [טרייזון]."

אבל הרב ניימארק לא קיבל על עצמו את רבנות סטראדוב עד לחודש ניסן תרכ"ז. ואז מילא את מקומו ברבנות הארקי ר' חיים שמעון דוב בנו של ר' ארי' ליב זיוואוו²⁸.

ר' שאול שו"ב (חותנו של מיכל שצערבינער).

חתן נוסף היה לו להרב יהושע אליהו רבה של הארקי: ר' שאול שו"ב זק. מרת ליבא מיכלה בת ר' שאול היתה נשואה לר' יחיאל מיכל ויגאן בנו של ר' זלמן משצערבינא²⁹.

ובשיחת ליל שמחת תורה תרצ"א לפני הקפות סיפר כ"ק אדמו"ר הריי"צ: מיכל שצערבינער עמד פעם בסליחות לא רחוק מאדמו"ר, וזלגו מעיניו דמעות,

28. ביום ה' כ"ב תמוז תרכ"ו מכר הרבני הנגיד ר' נח ב"ר אברהם גינצבורג את המקום השלישי במזרח מן ארון הקודש לדרומו (בבית המדרש של החסידים) לחתנו ר' שניאור זלמן זאייצאו, וגם קיבל דמי המכירה בשלימות ונקנה המקום לר' זלמן הנ"ל בכל תוקף עפ"י ד"ת לחלוטין 'ולראי' באעה"ח יום הנ"ל, משולם זלמן במוהרמ"ד ניימארק" (פנקס הארקי הנ"ל קסח, ב).

29. ישובניק מהכפר שצערבינא, קרוב לליובאוויטש, שהיה נוסע לליובאוויטש להרבי (הערת המו"ל בלקוטי דיבורים ח"ד תשיא, א; ספר השיחות תרצ"א (הוצאה שניה בשנת תשס"ב, עמ' 166).

וכ"ק אאמו"ר קינא בו, כ"ק אאמו"ר היה יפה תואר בגשמיות ונפלו לחייו מחמת קנאה, ואמר שהוא מקנא בר' מיכל כפי שהוא יושב בכפר שלו וקם בשעה שתים לפנות בוקר ואומר תהלים³⁰.

הרה"ח ר' שלמה ראסקין נולד בשנת תרמ"ו או תרמ"ז בגזאטסק, לאביו ר' חיים בן ציון. ובהגיע שלמה לגיל י"ח, התחיל אביו שעבר להתגורר עם כל המשפחה ברודניא הסמוכה לליובאוויטש, לחשוב על שידוך עבורו.

באחת הפעמים כשר' בן ציון הגיע לליובאוויטש, ניגש אליו יהודי בבית המדרש במוצאי שבת, והציע הצעת שידוך לבנו, המדוברת היתה מרת בתיה חיה יענטא, בתו של ר' יחיאל מיכל ויגאן משצערבינא.

כשקיבל ר' בן ציון הצעה זו (בשנת תרס"ד או תרס"ה) נכנס אל כ"ק אדמו"ר הרש"ב והניח לפניו פתק עם שמה של המדוברת, כ"ק אדמו"ר הרש"ב נטל את משקפיו ואחז בעפרון ועיין בפתק. ואמר: 'אה! מיכל שצערבינער? ער איז דאך אן ערליכער איד! און זי איז דאך יהושע אליהו'ס אן אייניקל! - איז דאך דאס א גלייכע זאך!' [מיכל שצערבינער? הרי הוא ירא שמים, והרי היא (אשתו של ר' מיכל) נכדתו של יהושע אליהו - הרי זה דבר נכון!].

לקראת י"ט כסלו, נסע ר' חיים בן ציון לליובאוויטש עם בנו שלמה. אחרי ההתוועדות הגדולה לרגל י"ט כסלו, נכנסו שניהם אל כ"ק אדמו"ר הרש"ב, וכ"ק אדמו"ר הרש"ב אמר לשלמה: 'הרי מיכל הוא ירא-שמים ואשתו היא נכדת ר' יהושע אליהו - הרי זה דבר נכון, הרי זה דבר נכון, הרי זה דבר נכון' (כך אמר הרבי שלש פעמים רצופות).

והחתונה התקיימה בשצערבינא³¹.

[ויתכן שר' שאול שו"ב הנ"ל נזכר מכתב ששלח כ"ק אדמו"ר הרש"ב באור יום ג' כ"א אדר תרס"ד מפאריז לבנו כ"ק אדמו"ר הרי"צ, אודות טחינת החטים עבור המצות של פסח:

החטים עפ"ע נטחנו וכפי מה שכתב ידידנו ר"ן [=ר' נחמן ישראל הכהן מאריאשין]

30. לקוטי דיבורים (שם); ספר השיחות תרצ"א (שם).

31. הרשימה הנ"ל נרשמה מפי ר' משה ווישצקי ששמע מזקנו ר' חיים בן ציון ראסקין, בעל אבותינו ועל יחוסם (לר' חיים עוזר מארינאווסקי) עמ' 274 ואילך. ונדפס בשינויים בספרו של שניאור זלמן ברגר "ר' משה וויטעבסקער" עמ' 302-306.

שי'. וכבר כתבתי במכ' כ"א מורת' הר' אשר בעסק האפי' יניחו מהקמח של ר' שאול שי' על ערב פסח הבע"ל³².

ובמכתב ל"ידידי עוז המפורסם ווח"ס כו' מו"ה נחמן ישראל הכהן שי"י:

תכתוב לידידנו ר' שאול שו"ב שישלח השמורה בהקדם, וישלחנה בחבית חדשה אדוקה היטיב ויכרכה בפילסט וכדומה, ובעת הטחינה יטחנו החיטים האלו קודם שיטחנו החיטים שתתקבל מקאמענקא. ותכתוב לר"ש הנ"ל שישלח החיטים באלשאייע סקערסט³³ ³⁴.

[ובשולי הגליון של האגרת נכתב בכתי"ק בנו כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ:

לפי שידעתי נכתב מכ' זה בשנת תרס"ה מעיר פ"ב, בעת שנסע כ"ק אדמו"ר הרה"ק שליט"א דבר התייסדות הקאמיטעט אודות שילוח מצה וצרכי פסח לאנשי חיל במזרח הרחוק, בעת מלחמת יאפאן³⁵].

מרת ליבא מיכלא נפטרה בליובאוויטש בי"ג כסלו עזר"ת, ושם מנוחתה כבוד³⁶.

בניו של מיכל שצערבינער היו:

(א) יהושע אליהו וויגאן³⁷.

(ב) זלמן בער ויגאן, התגורר בלעניגראד (ובשנת תרצ"ד התגוררה אצלו מרת שימא חאסיע בת ר' שלמה ראסקין שבאה בשנה ההיא בקשרי השידוכין עם התמים ר' משה וישעזקי. וחתונתם התקיימה ביום ה' טו"ב (י"ז) טבת תרצ"ד³⁸).

(ג) התמים ר' שמאי וויגאן שהתגורר בראסטאוו.

32. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"ד עמ' נב אגרת תתסד.

33. =משלוח מהיר.

34. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"ד עמ' צג אגרת תתצד.

35. נדפס באגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"ד שם ועיין שם בשולי הגליון).

36. עפ"י צילום המצבה של מרת ליבא מיכלא וויגאן בליובאוויטש.

37. נזכר בתשורה כץ תשע"ט עמ' 20.

38. ר' משה וויטבסקער עמ' 44-48 (ושם עמ' 49 נדפס מכתב כ"ק אדמו"ר הרי"צ מכ"ד שבט תרצ"ד להחתן ר' משה וישעזקי, נדפס גם (בלי ציון שם הנמען והתאריך) באגרות קודש כ"ק אדמו"ר הרי"צ ח"ג אגרת ד'תשלן).

קרובים נוספים

אחיו של ר' משולם שניאור זלמן הי' ר' אברהם יעקב בן ר' משה דוב ניימארק. שטר התנאים של קישורי התנאים של ר' יהושע אליהו ניימארק בנו של ר' משולם זלמן (שנקרא על שם זקנו הרב יהושע אליהו בר' יוסף) עם בת ר' עקיבא פויזנער משומיאץ (נכדו או נינו של הרב מרדכי בן ברוך מליאזנא, רבה של ארשא, אחי אדמו"ר הזקן)³⁹, נכתב בשומיאץ בסיון תרל"א. ושטר התנאים של קישורי התנאים של ר' משה דוב ניימארק בנו של ר' משולם זלמן עם פערל רייזל בת ר' שלמה זלמן השכל הכהן נכתב בסמאלענסק באייר תרמ"ו.

יהושע אליהו מקאדזין

תולדותיו

אודות החסיד ר' יהושע אליהו מקאדזין, כתב הרה"ח ר' חיים מאיר הילמן ע"ה בספרו 'בית רבי'⁴⁰:
 "הרה"ח המפורסם ר' יהושע אליהו זלה"ה מקאדזין, היה חסיד גדול ממקושרי רבינו [כ"ק אדמו"ר ה'צמח צדק] נ"ע.
 ושמענו מאדמו"ר הר"ר שלמה זלמן נ"ע מקאפוסט שהפליג בשבחו, ואמר שהיה איש חסיד באמת. תנצב"ה".

39. נזכר בהקדמת הרב אברהם יעקב ניימארק (שנולד בשנת תרל"ט) לספרו "אשל אברהם" (הנ"ל): "אא"ז היה מגדולי הרבנים ומהמצויינים שבחסידי חב"ד בשעתו, הרושם הראשון שלא ימחה מזכרוני היה כשבקרתי אותו בהיותי בן שנתיים בבית הסוהר בסטרדוב, בהיותי שליח מצוה להביא לו דורון קופסת'טבק להריח מאת אבי אמי זקני הר"ר עקיבא פויזנר ז"ל משומיאץ. אבי אמי זקני היה נין ונכד להר"ר ברוך מלאזניא אבי בעל התניא".

40. בית רבי ח"ג, קכט, ב.